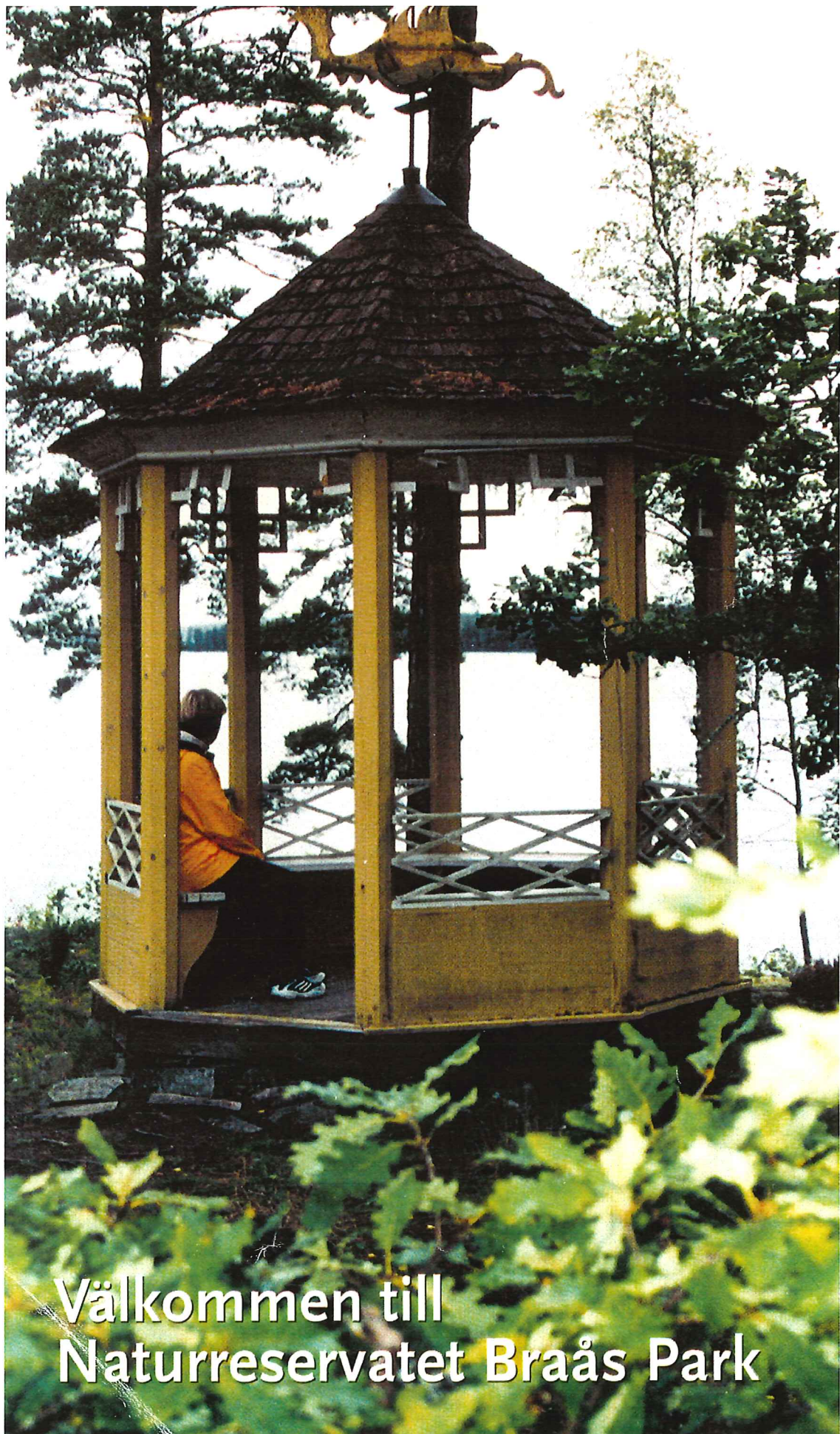

Välkommen till
Naturreservatet Braås Park

Kommunstyrelsen

2000-11-07

§ 269

Dnr 00/0133 Dpl 265

BILDANDE AV NATURRESERVAT BRAÅS PARK

Kommunstyrelsen har, efter samråd, i § 224/2000 beslutat att utställa upprättat förslag till naturreservat Braås Park under tiden 2000-09-15 -- 2000-10-15, med förtydligande att avgränsningen i sydost ska vara enligt överenskommelse 2000-06-15.

Kommunchefen föreslår i skrivelse 2000-10-20 att kommunstyrelsen förklarar området Braås Park som naturreservat i enlighet med upprättat förslag 2000-10-20.

Beredande organs förslag

arbetsutskottet i § 399/2000.

Yrkande

Carin Högstedt (v)

Bifall till arbetsutskottets förslag.

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap §§ 4-6, 30 i Miljöbalken att beskrivet område, benämnt Braås Park enligt till handlingarna fogad karta skall vara naturreservat.

Kommunstyrelsen fastställer skötselplan för naturreservatets långsiktiga vård enligt till handlingarna fogad skötselplan.

Kommunstyrelsen beslutar att området skall förvaltas i samråd med markägaren Assi Domän.

BESLUT

BILDANDE AV NATURRESERVATET BRAÅS PARK

Växjö kommun förklarar med stöd av 7 kap §§ 4, 5, 6, 30 i Miljöbalken (MB), att nedan beskrivet område ska vara naturreservat. Området anges med markerad gränslinje på bifogad beslutskarta, bilaga 1. Naturreservatet ska heta Braås Park.

Syftet med naturreservatet är att långsiktigt bevara och utveckla områdets geologiska och biologiska värden samtidigt som de närboendes behov av värdefull friluftsmark tillgodoses. Områdets kulturhistoriska kvaliteter ska värnas.

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Kommunen att nedan angivna föreskrifter ska gälla för reservatet, se nedan under RESERVATSFÖRESKRIFTER.

Kommunen fastställer den till beslutet bifogade SKÖTSELPLANEN för naturreservatets långsiktiga vård, bilaga 2.

Kommunen beslutar att Växjö Kommun ska förvalta naturreservatet i samråd med markägaren AssiDomän.

RESERVATSFÖRESKRIFTER

A

Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda marken inom naturreservatet.

Utöver förbud och föreskrifter i annan lagstiftning är det förbjudet att.

1. uppföra ny byggnad eller riva befintlig byggnad
2. anlägga väg, parkeringsplats
3. borra, spränga, gräva, schakta, markbereda, dika, dikesrensa, dränera, utfylla, tippa, eller utföra annan åtgärd som förändrar områdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden
Undantag: föreskriften ska inte utgöra hinder att restaurera Stora dammen eller dämna diken som viktig naturvårdsåtgärd
4. bedriva täkt av något slag
5. anlägga brygga, campingplats eller uppställningsplats för husvagnar

Ingår i kommunledningskontoret!

2000-11-07

6. anlägga ny luft- eller markledning
7. avverka eller skada levande eller döda träd eller buskar utöver vad som är förenligt med skötselplanen
8. anordna upplag annat än tillfälligt för jord- och skogsbrukets behov
9. plantera in främmande djur eller växter
10. använda bekämpningsmedel

Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för att tillgodose ändamålet med reservatet enligt skötselplanen, bil 2. Innehavare av särskild rätt i eller i anslutning till reservatet ska även fortsättningsvis kunna nyttja sina rättigheter. Detta gäller såväl servitut, jakt och fiske, som underhåll av fastigheters tele-, el- och vattenförsörjning.

B

Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas att tåla att de åtgärder vidtas inom naturreservatet som framgår av skötselplanen, bil 2. Bland åtgärder i skötselplanen kan nämnas anläggande av parkeringsplats, markerande av gångstig samt avverkning, gallring och röjning.

C

Föreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet och om ordningen i övrigt inom området

Utöver förbud och föreskrifter i annan lagstiftning är det förbjudet att

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning, exempelvis genom att borra, måla, mejsla eller på annat sätt skada berghällar, block, levande eller döda träd och stubbar
2. framföra eller parkera motordrivet fordon, annat än på därför anvisad plats
3. ställa upp husvagn eller husbil
4. rida utom på stigar
5. störa djurlivet t ex genom närgånget uppträdande vid fågelbo eller dylikt

2000-11-07

6. samla in växter, insekter eller andra djur med undantag av plockning av bär och matsvamp för husbehov samt undervisning och forskning

7. sätta upp tavla, skylt, affisch, eller därmed jämförlig anordning

Från föreskrifterna nummer 5 och 6 undantas åtgärder som ingår i vetenskaplig undersökning och som i förväg godkänts av Kommunen.

Föreskrifterna under C träder i kraft den dag som framgår av kungörandet i länets författningssamling. Föreskrifterna gäller även om de överklagas.

BESKRIVNING AV OMRÅDET

UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

Namn:	Braås Park
Kommun:	Växjö
Socken:	Drev
Fastighet:	Del av fastigheten Braås 1:1
Läge:	Reservatet är beläget ca 30 km NNO om Växjö och 1 km väster om Braås samhälle.
Kartblad:	Topografiska kartan 5F NV Åseda Ekonomiska kartan 55 50
Areal:	Totalt 115 ha
Reservatsförvaltare:	Växjö kommun i samråd med AssiDomän.
Markägare:	AssiDomän

Fastigheterna Braås 1:4, 1:5, 1:6, 1:7, 1:8 och 1:9 ingår ej och berörs inte av reservatsbestämmelserna.

Naturförhållanden

Braåsen

Vid Braås herrgård sträcker sig en välbevarad del av rullstensåsen Braåsen som också givit gården och samhället Braås dess namn. Det är en utpräglad getryggsås av stort geologiskt bevarandevärde då den största delen av Braåsen i övrigt är bortgrävd. Inom reservatet finns en åssträcka av ca 2,2 km som är intakt sedan istiden för ca 11.000 år sedan. Enda avbrottet utgörs av den genomskärning som landsvägen mot Böksholm gör. Det är anmärkningsvärt att åsen fått bli oförstörd genom århundraden med de verksamheter som funnits i dess omedelbara närhet. Den har uppenbarligen

2000-11-07

hanterats med respekt och ansetts vara en naturlig del av landskapet och därför inte fått förstöras. Ett exempel på detta är hur åsen använts som en viktig del i parkanläggningen med flera slingrande gångvägar och placeringen av ett pampigt minnesmonument på själva åsen.

Naturvärden och vegetation

Vegetationen är resultat av dels de geologiska förutsättningarna och dels beroende på den historiska markanvändningen i området. Huvuddelen av reservatet har enligt kartan från 1698, utgjorts av ängs- och åkergärde. Detta bör tolkas som att det var ett relativt öppet landskap med spridda träd i ängsmarken. Troligen fanns redan då flera av de ekar som fortfarande växer i parken. Det är framför allt till dessa grova träd och alléträd dagens stora naturvärden är knutna. Genom inventeringar har påträffats ett stort antal "rödlistade" arter av olika organismer inom reservatsområdet.

Ett karaktärsdrag för Braås herrgård är de många alléerna. De finns inritade på kartan över gårdens omgivning från 1816, men det är inte säkert att samtliga träd då var planterade. Någon exakt datering av enskilda träd är inte gjord. Alléerna består främst av trädslagen, lönn, alm och lind.

Hittills har totalt 24 rödlistade arter noterats i reservatet enligt de listor som gäller 1999. Av dessa är 2 kärlväxter, 5 skalbaggar, 13 lavar och 4 svampar. Huvuddelen av arterna finns i odlingslandskapet runt herrgården och merparten är beroende av förekomsten av gamla ädellövträd. Braås park har en unik lavflora och bland de mer sällsynta arterna knutna till de gamla ädellövträden finns puderfläck (*Arthonia cinereopruinosa*), rännformig brosklav (*Ramalina calicaris*), rosa skärelav (*Schismatomma pericleum*) och blomskägglav (*Usnea florida*). Det är arter med få kända förekomster i länet.

Lunglav (*Lobaria pulmonaria*) är en annan sällsynt art, dock ej rödlistad, som finns på drygt 50 träd i området. Liknande förekomster är i Kronoberg hittills endast funna i naturreservaten Bjurkärr och Siggaboda. Lunglaven anses indikera förekomst av ett stort antal rödlistade arter och finns endast i områden med lång kontinuitet (flera trädgenerationer) av framför allt ädellövträd. Även, den än mer sällsynta, släktingen skrovellav (*Lobaria scrobiculata*) finns på en ek i parken.

Bland skalbaggar är tre av de rödlistade arterna beroende av ihåliga träd. De lever där i något som kallas mulm. Det är rester av rötad ved, fågelbon, spillning och annat organiskt material som kan komma in i ett ihåligt träd. Insektsfaunan i Braås park är fortfarande dåligt känd. Det finns med all säkerhet betydligt fler rödlistade arter att finna i ihåliga träd, tickor och högstubbar.

2000-11-07

Ängsmarker

I anslutning till åsen finns mindre ängspartier kvar, med en artrik och hävdberoende flora. Exempel på sådana växter är spindelört, backsippa, backstarr, vårstarr, backvicker, vårärt, darrgräs, grönvit nattviol, gullviva, kattfot, knölsmörblomma, slättergubbe, svinrot och stor blåklocka.

Åsen

En rullstensås består av lättdränerat grusmaterial och skapar därför en torr växtmiljö. Själva åsryggen präglas därför av en typisk torrmarksflora.

Utefter den stig som går på åschrönet kan man på flera ställen hitta den allt ovanligare kattfoten. En ytterst ovanlig växt är den smalbladiga lungörten som växer längs åsen på något ställe.

Bland lavarna kan nämnas grynig lundlav (*Bacidia biatorina*) och lunglav.

På gamla tallar växer bl a tallticka (*Phellinus pini*) och den i Kronobergs län mycket sällsynta ladväxten (*Cyphelium tigillare*).

Parken

De spår av parken vi ser idag härrör från början av 1800-talet. Det gäller såväl gångstigar som trädmiljöer. Sannolikt är många av de grova ekarna i parken från denna tid liksom de flesta av alléerna runt gården. Hur parken sköttes i detalj finns ingen dokumentation om, men man kan tänka sig att det fanns både kortslagna gräsytor och mer extensivt skötta partier. De största naturvärdena är bundna till de grova lövträden antingen de står som solitärer eller i alléform. I parkens södra del finns ett område där det växer rikligt med gullviva. Detta tyder på en ljusöppen mark som i sen tid skötts genom ängsslåtter.

Bruksmiljön

Själva bruksområdet var beläget i anslutning till den ravin som bildats via vattendraget som tidigare avvattnade Drättingesjön. Området präglas idag av den spontana igenväxning som skett sedan verksamheten försvann. Här finns många värdefulla trädmiljöer med ädla lövträd som alm, ek, bok, ask, lönn m fl. och utgör rika fågelbiotoper. Det finns en ambition att återföra vatten till denna miljö som det såg ut då bruket var aktivt. Genom att dämna vattnet till lämplig nivå kan den stora bruksdammen återskapas till glädje för såväl natur som oss människor.

Braåsnäs

Östra delen av reservatet utgörs av udden Braåsnäs som går norrut i sjön Örken. Historiskt har området varit hagmark med gles blandskog. Det finns vissa drag av den äldre skogen särskilt i den norra och västra delen. Här växer framför allt ett antal äldre tallar och ekar från Sandvik och Drakhuset längs stranden österut. Även äldre och omfångsrika granar finns, särskilt i området mellan gamla järnvägsbanken och det fuktiga lövstråket mitt på halvön. Östra delen har en småbruten terräng bevuxen med huvudsakligen yngre granskog. Bestandsvis beskrivning finns i skötselplanen.

2000-11-07

Friluftsliv

Braås park tillhör, av tradition, ett av de viktigaste utflyktsmålen för boende i Braås samhälle, Drev, Böksholm och Hornaryd. Tillgängligheten via cykelvägen på gamla järnvägsbanken är utmärkt. Det finns flera attraktiva stigar i området för att nå flera av områdets många sevärdheter. Vid Sandvik finns även en liten vacker badplats. Bruksbacken kallas den knuttimrade byggnad som är kvar från brukstiden och numera ägs av Örkens scoutkår. Från den markerade vandringsstigen får man en god bild av landskapet med dess natur och kultur samt byggnader kring åsen.

Kulturhistoria

Bland de första skrifterna där Braås Herrgård nämns är i Gustav Vasas jordeböcker från mitten av 1500-talet. Gården tillhörde då Riksrådet Ture Arvidsson Trolle på Bergkvara. Trolle ägde under denna tid ett mycket stort antal gårdar främst i Varend. Under 1600-talet ägdes Braås av släkterna Sparre, Banér och Cederschöld.

Den första påträffade karta över Braås med omgivningar är en "Geografisk Delination" över Drev socken från 1698. På kartan anges hägnadssystem, vägar, broar, bebyggelse med symbol samt uppgifter om markanvändningen. För Braås del framgår att dagens park ingår i "Braås åker- och ängsgärde" vilket är tydligt avgränsat av en hägnad illustrerad som trädgårdsgård. Utmed bäcken, som då utgjorde Drettingesjöns avrinning anges "Braås ängsmader". Braåsnäs är "kohage med gran och björkeskog", samt söder därom "hästhage med tall, björk, berg och sten". I övrigt anges utmark bestående av "små tallskog, ljunghägg, kärr och moras". Bron över bäcken är angiven i ett läge som sammanfaller med den vackra stenvalvbron som finns kvar idag.

Braås Bruk

Inledningen av 1700-talet kännetecknas av ekonomiska svårigheter för ägarna av Braås gård. Järnbruksepoken vid Braås påbörjades 1745 brukspatron Lundblad på Åryd Bruk tog över gården och fick då sina privilegier att uppföra ett järnbruk öster om gården. Efter tio år sålde han Braås med masugn och allt till bergsrådet Benzelstierna som fortsatte att utveckla järnhanteringen vidare. Efter dennes död 1767 inleddes en epok under släkten Rappe. Först friherre Tomas Carl Rappe som anlade Sveriges då första stångjärnshammare och tillverkning av ankarkättingar. Sådana kättingar finns ännu kvar vid gamla bron och vid minnesstenen nära huvudbyggnaden.

Sin glansperiod fick Braås Bruk sedan sonen A. Wilhelm Rappe övertagit verksamheten 1786. Han utvecklade metoder för att öka järnets kvalitet inte minst genom att bedriva forskning i det egna laboratoriet. Då han dog, 1819, fanns en stor industriverksamhet på gården med bl a masugn och ett tiotal andra bruksbyggnader. Driften fortsatte sedan av hans änka Teofila M. Lundström, men 1825 bjöds Braås Bruk ut till försäljning. Köpare blev greve Hamilton som efterhand successivt avvecklade bruksrörelsen. Mot

2000-11-07

brukstidens slut tog hans svärson Carl Fredrik Rålamb över gården. Det definitiva slutet för Braås Bruk var då energikällan, vattnet, försvann 1865 till följd av att kanalen mellan Drättingesjön och Örken grävdes. Braås Bruksepok varade således under ungefär ett sekel med sin glansperiod kring sekelskiftet 1800.

Andra hälften av 1800-talet innehades Braås herrgård av familjen Cederström. Under 1900-talet har fastigheten däremot ägts av ett antal aktiebolag: AB Limhamns Snickerifabrik, Böksholms Sulfittfabrik AB, Södra Skogsägarna, Domänverket samt nuvarande ägare AssiDomän AB.

Braås park

Friherre Rappe lät anlägga en vidsträckt engelsk park på Braås i början av 1800-talet. Det finns en viktig karta över "Belägenheten omkring Braås år 1816". Här illustreras tydligt de markerade alleéerna som utgår från herrgårdsbyggnaden i olika riktningar samt siktkorridorer mot Lidboholm i norr och Sjösås kyrka i öster. På och kring åsen finns en mängd slingrande gångstigar som är så typiskt för den engelska parkstilen. I Linnerhiems gravyr från 1805 över Braås herrgård illustreras även flera slingrande häckar.

Det vi ser idag från parkanläggningen är främst äldre lövträd både i alléer och i parken i övrigt. Om alla dessa träd är från början av 1800-talet är svårt att säga även om de är illustrerade på kartan från 1816.

Till den engelska parkstilen hörde även lusthusen, som i Braås representeras av två unika byggnader, Drakhuset och Eremitthyddan. Den senare är en liten gårdskyrka med torn och träkors som ligger på västra sidan om åsen. Byggnaden har ett speciellt utseende då väggarna är täckta av stora rutor av granbark och taket har omlottliggande träplattor.

Drakhuset är ett åttakantigt litet lusthus som ligger på en upphöjd plats vid Örkens strand. Härifrån har man en vacker utsikt över sjön. Namnet Drakhuset kommer troligen från vindflöjeln på taket som just har formen av en drake.

I parken finns även andra minnesmonument som minner om historiska händelser. På åsen står ett stenmonument rest till minne av Braås forna ägare. Texten lyder: Minne af Braås Fornä Ägare Friherre A. Wilh. Rappe och dess fru Theopila M. Lundström 1829.

På en sandkulle ca 100 m nordost om huvudbyggnaden finns en minnessten med en vacker järnkruka som troligen är gjuten på bruket. Texten lyder: Minne af en bortgången vän 1832. Friherrinnan Ulrika Rosir f. 1769 d. 1832.

Minnesstenen "Frie Svenske Män" kallas den sten som finns över den långa gången väster om huvudbyggnaden. Stenen restes av friherre Rappe i samband med 1809 års stadsomvälvning då Gustav IV Adolf och hans regering avsattes. Texten lyder: Frie Svenske Män Given i Edert Bifall.

2000-11-07

Byggnader

Herrgårdens huvudbyggnad, Corps de Logiet kallad, byggdes av A. Wilhelm Rappe under sista decenniet av 1700-talet. Huset är kvadratisk i två våningar samt har en källarvåning med en ca 20 m välvd underjordisk gång. Byggnaden är timrad i trä samt reveterad och målad i vackert rosa färg. Vid entrén finns en magnifik halvcirkelrund stentrappa. Till huvudbyggnaden finns två snedställda flygelbyggnader i en och en halv våning.

En trädgårdsmästarbostad finns även på herrgården. Den ligger nordväst om huvudbyggnaden och är byggd som ett T med den största gaveln mot söder. Mot denna fanns tidigare drivhus där det bl a odlades vindruvor. Vid det tidigare bruksområdet finns en väl bibehållen knuttimrad byggnad kallad Bruksbacken. Den användes tidigare till bostäder för brukets arbetare. Numera äger och bedriver Örkens scoutkår sin verksamhet i denna byggnad. Till herrgården hörde även en annan speciell byggnad som kallas för "Bikupan". Det är en åttakantig nästan rund byggnad som ligger på en f.d. ö i den tidigare "Stora dammen". Samtliga byggnader utom lusthusen är idag avstyckade från själva stamfastigheten och kommer inte att beröras av reservatsbestämmelserna.

MOTIVERING

Reservatet har stor **ekologisk betydelse** främst genom förekomsten av stor andel grova lövträd både som solitärer och alléträd. Till dessa miljöer är knutna ett stort antal ovanliga organismer (rödlistade).

Braås park har stor betydelse för **friluftslivet** för boende i Braås närhet. Det finns bra möjligheter att ta sig till området, särskilt via cykelvägen på den nedlagda järnvägen till Böksholm. Här finns strövvänlig terräng med en rad sevärdheter samt enkelt friluftsbad i sjön Örken.

Reservatet har stora **kulturhistoriska värden** då en stor del av området ännu präglas av herrgårdens parkanläggning kring sekelskiftet 1800.

Bevarandet av naturvärden i området går inte att förena med rationellt skogsbruk och långsiktigt skydd kan endast garanteras genom att naturreservat inrättas. Kommunen anser att föreskrifternas utformning innebär en rimlig avvägning mellan de värden som ska skyddas och det intrång det innebär för de berörda. Reservatsbildningen är förenlig med bestämmelserna i 3 och 4 kapitlen MB.

Redogörelse för ärendet

Braås park med omgivning har under lång tid varit viktigt som friluft- och rekreationsområde för de boende i Braåsområdet. I kommunens översiktsplan från 1991, anges att området bör skyddas genom aktivt bevarande för sitt natur- kultur- och friluftsvärde. Vänsterpartiet motionerade redan 1976 om skydd för området. Kommunstyrelsens arbetsutskott har gett uppdrag att ta fram förslag till naturvårdsområde över

2000-11-07

Braås gård och Braåsen. Enligt MB finns ej begreppet naturvårdsområde utan det är naturreservat som gäller.

Kontakter med markägaren AssiDomän visade att de ställer sig positiv till en reservatsbildning i området. Förslag till avgränsning och reservatshandlingar har arbetats fram gemensamt med markägaren. Ett förslag till bildande av reservat har skickats ut på remiss till ett stort antal sakägare.

En sammanfattning av remissen ges här medan en utförligare samrådsredogörelse bifogas, bilaga 3.

Flertalet av de som yttrat sig över förslaget till naturreservat Braås Park har varit positiva till föreslagen utformning och avgränsning.

Synpunkterna kan sammanfattas i följande:

Frågan om Braås Park ska vara natur- eller kulturresevat tas upp.

Länsstyrelsen stöder kommunens bedömning att det är riktigt att använda naturreservatsbeteckningen då naturvårds- och friluftslivsvärdena prioriteras högre än kulturvärdena. Det medges att avvägningen är svår och inte självklar.

Tillgänglighet till sjön genom reservatet är viktig för fastigheter eller arrendatorer med särskild rätt. Det är inte avsikten att begränsa den rätt om fiske som olika personer av hävd har till Örkens strand.

Undantag för reservatsföreskrifter bör förtydligas när det gäller underhåll och förnyelse av ledningar till berörda fastigheter inom reservatsområdet.

Förändrad gräns för reservatet i söder mot Volvofabriken. Såväl det kommunala fastighetsbolaget, BRIAB som Volvo motsätter sig att reservatet går så nära inpå fabriksområdet. De anser att det begränsar eventuella utbyggnader av fabriken mot norr. Överenskommelse om justering av den närliggande gränsen har gjorts.

Skydd av befintliga byggnader inom reservatet bör ingå i föreskrifterna.

Eremithyddan och Drakhuset är så speciella och värdefulla byggnader att de måste bibehållas för framtiden.

Avgränsning av reservatet

Avgränsningen av reservatet framgår av bifogad beslutskarta. Bil 1.

Följande beskrivning av gränsen för naturreservatet Braås Park gäller som komplement till kartan. Där inget annat anges, utgör gränsen en rät linje mellan de angivna gränspunkterna.

Gränsbeskrivning

1 – 2 (längs norra vägområdeskanten), 2 – 3 – 4 (längs stenmurens östra och norra kant), 4 – 5 (längs Fjällebergsmossens östra kant), 5 – 6 (längs sjöstranden innefattat även mindre öar), 6 – 7 – 8 (längs fastighetsgräns samt luftledning), 8 – 9 (längs Stora dammens tidigare östra gräns), 9 – 10 – 11 (rät linje i skogsmark samt åkerkant), 11 – 12 (åkerkant och åsfot), 12 – 13 (längs fastighetsgräns), 13 – 1 (längs brukningsvägens östra kant).

2000-11-07

Fastigheterna Braås 1:4, 1:5, 1:6, 1:8 och 1:9 som ligger insprängda i reservatet tillhör inte reservatet.

Koordinatförteckningen för gränspunkterna är angivna enligt rikets koordinatsystem.

Gränspunkt	X	Y
1	632 6661	145 2664
2	632 6705	145 2436
3	632 6958	145 2485
4	632 6986	145 2315
5	632 8215	145 2412
6	632 6651	145 3489
7	632 6597	145 3154
8	632 6370	145 2911
9	632 6181	145 3034
10	632 6094	145 2950
11	632 6115	145 2787
12	632 5946	145 2758
13	632 5926	145 2590

Bilagor

1. Karta
2. Skötselplan

